

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Datum 1 juli 2024
Ons kenmerk OP 23004/awh
Onderwerp Internetconsultatie Wwke

Telefoon 06 - 55 74 39 00
Telefax 030 - 235 77 00
E-mail adriaan.hagdorn@ns.nl

Geachte dames en heren,

Namens de N.V. Nederlandse Spoorwegen en alle met haar verbonden dochtervennootschappen (hierna gezamenlijk aan te duiden als "NS") maken wij hierbij graag gebruik van de gelegenheid om te reageren op het voorliggende conceptwetsvoorstel Wet weerbaarheid kritieke entiteiten ("Wwke").

NS nam met belangstelling kennis van de Wwke. NS onderschrijft het grote belang van deze wet om de maatschappelijke weerbaarheid te bevorderen.

NS verwijst allereerst naar de reactie op de Wwke van VNO-NCW/MKB Nederland van 26 juni 2024 met kenmerk 24-122577 (**bijlage 1**). NS was mede betrokken bij het opstellen daarvan en onderschrijft deze reactie. Deze kunt u dan ook als hier herhaald en ingelast beschouwen.

In aanvulling hierop hebben wij artikelsgewijs enige opmerkingen op de Wwke, met suggesties voor aanpassing. Deze treft u aan in **bijlage 2**.

Vanzelfsprekend is NS graag bereid om deze reactie toe te lichten. Hiervoor kunt u contact opnemen met Adriaan Hagdorn van de juridische afdeling van NS (06 55743900 – adriaan.hagdorn@ns.nl).

Met vriendelijke groet,

Arjan Denekamp
Directeur NS Risk & Compliance

Bijlage(n) 2

Ons kenmerk OP 23004/awh

Pagina 2/6

Bijlage 1: Reactie VNO-NCW/MKB Nederland van 26 juni 2024 met kenmerk 24-122577

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Briefnummer
24-122577

Onderwerp
Reactie internetconsultatie Wwke

Den Haag
26 juni 2024

Telefoonnummer
+31620319264

E-Mail
gielens@vnoncw-mkb.nl

Geachte heer, mevrouw,

Met veel belangstelling hebben VNO-NCW en MKB-Nederland kennisgenomen van de concept Wet weerbaarheid kritieke entiteiten (Wwke) ter implementatie van de Europese CER-richtlijn. Wij maken graag gebruik van de mogelijkheid hierop te reageren.

VNO-NCW en MKB-Nederland staan positief tegenover de Europese CER-richtlijn en voorliggende concept Wet weerbaarheid kritieke entiteiten (Wwke). Tot op heden ontbrak in Nederland een generiek wettelijk kader voor de fysieke weerbaarheid van vitale aanbieders. Met oog op de huidige geopolitieke situatie, de toegenomen terroristische dreiging tegen Nederland maar ook de toenemende klimaatverandering dat zich uit in extreem weer, is versterking van de maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht in Nederland van groot belang. Met voorliggend wetsvoorstel wordt hierin voorzien.

In de bijlage bij deze brief is naar indeling van het concept wetsvoorstel de verdere reactie vanuit VNO-NCW en MKB-Nederland opgenomen, gevolgd door een aantal openstaande procesvragen. In de reactie pleiten wij met name voor het volgende:

- Het toepassingsbereik van de Wwke niet uitbreiden met extra sectoren en entiteiten die niet door de CER-richtlijn verplicht worden. Een dergelijke "nationale kop" is niet in lijn met het Hoofdlijnenakkoord 2024-2028;
- Voorzie de betrokken entiteiten van (meer) structurele (inlichtingen)informatie t.b.v. de door hen uit te voeren risicobeoordeling;
- Zorg voor een transparante- en op elkaar afgestemde aanpak in het toezicht en handhaving voor entiteiten die met meerdere toezichthouders van doen hebben;
- Borg de vertrouwelijkheid van gegevens die tussen overheden en met de Europese Commissie worden uitgewisseld.

Tot slot willen wij de oproep aan het Rijk doen om bij de uitvoering van een aantal in de Wwke opgenomen taken en activiteiten, expliciet de samenwerking te zoeken met (branches van de) betrokken entiteiten en met VNO-NCW en MKB-Nederland. Hierbij gaat het o.a. om:

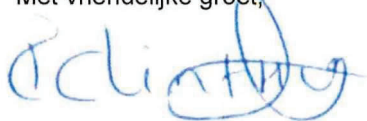
1. De op te stellen strategie inzake de weerbaarheid van kritieke entiteiten,
2. De door de bevoegde autoriteiten uit te voeren risicobeoordeling voor de betrokken sectoren en sub-sectoren (zijnde vitaal beoordeling en weerbaarheidsanalyse), en

3. De op te stellen drempelwaarden voor de meldplicht.
Bij deze zaken is publiek-private samenwerking onontbeerlijk.

Uiteraard zijn wij bereid een nadere toelichting te geven op onze reactie. Hiervoor kunt u contact opnemen met Sabine Gielens (zie boven voor de contactgegevens).

Wij wensen u veel succes met de verwerking van de reactie op de internetconsultatie, en zien in het najaar graag de consultatie van de AMvB tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Mw. I.C. Linthorst
Directeur Beleid

Bijlage met artikelsgewijze reactie op de concept Wet weerbaarheid kritieke entiteiten (Wwke)**1. Kritieke entiteiten (H4)**

- In de Wwke is een bepaling opgenomen waarmee op nationaal niveau aanvullend op de CER-richtlijn, sectoren en entiteiten onder het toepassingsbereik van voorliggend wetsvoorstel kunnen worden gebracht. Dit zou een nationale kop betekenen, met nadelige financiële- en administratieve consequenties voor betrokken bedrijven/organisaties, en een ongelijk speelveld in de EU. Wij pleiten er dan ook voor om - conform het Hoofddijnenakkoord 2024-2028 - géén nationale kop op Europese regelgeving te zetten.
- Wij pleiten ervoor dat het aanwijzingstraject van kritieke entiteiten binnen de in de CER opgenomen sectoren zo spoedig mogelijk wordt uitgevoerd door de vakdepartementen, en betrokken kritieke entiteiten hierover z.s.m. formeel worden geïnformeerd. Dit geeft entiteiten duidelijkheid en tijd om zich voor te bereiden op de vereisten.

2. Aanwijzing en taken bevoegde autoriteit (H5)

- Uitgangspunt bij de voorziene ondersteuning vanuit de bevoegde autoriteit aan kritieke entiteiten (artikel 10) moet vooral vraaggerichtheid zijn. De centrale vraag is: Waar hebben entiteiten (aanvullend) behoefte aan? Een groot aantal kritieke entiteiten is op het gebied van fysieke weerbaarheid reeds zeer volwassen (o.a. door verregaande sectorale wet- en regelgeving). In het belang van alle betrokkenen, moet voorkomen worden dat er ondersteuning wordt geïnitieerd waar geen behoefte en/of noodzaak toe is en/of die reeds elders (in andere sectoren) beschikbaar is.

3. Zorgplicht (H9)

- Wij ondersteunen de afbakening van de zorgplicht, nl. bescherming van de essentiële dienstverlening van kritieke entiteiten tegen zowel dreigingen als gevaren.
- Ook ondersteunen wij het principe dat het aan kritieke entiteiten zelf is om - op basis van de resultaten van de eigen risicobeoordeling en informatie uit de risicobeoordeling van de bevoegde autoriteit - vast te stellen welke technische en organisatorische veiligheids- en beveiligingsmaatregelen passend en evenredig zijn om te voldoen aan de gestelde doelvoorschriften. Het is vervolgens aan de betrokken toezichthouder om te beoordelen of de genomen maatregelen voldoende zijn om de risico's te mitigeren dan wel zoveel als mogelijk te beheersen en/of wat evt. aanvullend benodigd is. Hierbij is, zoals ook in de MvT staat, het volledig uitsluiten van risico's en 100% bescherming niet mogelijk of reëel. Wij zijn positief gestemd dat dit wordt erkend. Restrisico's zullen er altijd zijn, en over de afwegingen die daaraan ten grondslag liggen zal het gesprek tussen kritieke entiteiten en toezichthouders moeten gaan.
- Wij zijn tevens blij om te lezen dat het aan de entiteiten zelf is in welke vorm zij de te nemen maatregelen uit de risicobeoordeling opnemen en beschrijven. Dit geeft entiteiten namelijk de mogelijkheid om aansluiting te zoeken bij reeds bestaande planvorming, dan wel bestaande planvorming te gebruiken om de naleving van de zorgplicht aan te tonen. Dit vermindert de lastendruk aanzienlijk. Een groot aantal kritieke entiteiten heeft immers op basis van bestaande sectorale wet- en regelgeving al te maken met verplichtingen rondom (fysieke) weerbaarheid en daarmee gepaard gaande planvorming/documentatie die bij de toezichthouder wordt ingediend. Punt van zorg hierbij is wel dat de geboden vrijheid qua documentatie met mogelijkheid tot aansluiting bij bestaande planvorming, enkel en alleen in de MvT staat (in H5.5.5). Omdat wij veel belang hechten aan een goede samenloop tussen dit wetsvoorstel en bestaande sectorale wetgeving, pleiten wij ervoor om dit in het wetsvoorstel zelf op te nemen.

Ditselfde geldt voor de uit te voeren risicobeoordeling. Indien entiteiten op basis van sectorale wetgeving reeds risicobeoordelingen uitvoeren, moeten zij de mogelijkheid krijgen om deze te gebruiken om aan te tonen dat zij aan de vereiste uit de Wwke voldoen. Het is vervolgens aan de toezichthouder om te bepalen of dit (deels) volstaat. Ook dit ontbreekt in het wetsvoorstel.

Kortom, wij pleiten ervoor dat de geboden mogelijkheden in artikel 12 lid 2 tweede alinea, en artikel 13 lid 2 uit de CER-richtlijn in het wetsvoorstel worden opgenomen.

- Voor de uit te voeren risicobeoordeling door kritieke entiteiten is inzicht in actuele dreigingen en gevaren noodzakelijk / randvoorwaardelijk. Voor de eerste categorie (dreigingen) is informatie benodigd vanuit de inlichtingendiensten. Wij roepen het Rijk op om de betrokken entiteiten (meer) te voorzien van sectorspecifieke (dreigings)informatie over o.a. actoren, de kans van optreden, modus operandi etc. De huidige Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten maakt dit mogelijk.

4. Melden van incidenten (H10)

- Wij ondersteunen de afbakening van de meldplicht, namelijk incidenten die de verlening van hun essentiële diensten aanzienlijk verstoren of kunnen verstoren.
- De per AMvB uit te werken drempelwaarden voor de meldplicht dient in nauwe samenwerking met de sectoren en vakdepartementen te gebeuren. Het is aan de entiteiten om aan te geven wanneer hun vitale/essentiële dienstverlening / leveringszekerheid in gevaar (kan) komen en dus wanneer melden zinvol is. Hierbij is het tevens van belang dat de drempelwaarden gestroomlijnd worden met reeds bestaande meldplichten op basis van sectorale wetgeving.
- De opgestelde drempelwaarden moeten SMART geformuleerd worden zodat er in de praktijk geen discussie kan ontstaan tussen entiteiten en toezichthouders of (mogelijk) aanzienlijke verstoringen al dan niet gemeld hadden moeten worden.
- Artikel 20 stelt dat de bevoegde autoriteit na ontvangst van een melding van een kritieke entiteit, zo spoedig mogelijk een ontvangstbevestiging én relevante vervolginformatie (die kan helpen om doeltreffende op het incident te reageren) aan de kritieke entiteit stuurt. Vraag hierbij is: Waarom is hier geen termijn opgenomen waarbinnen de bevoegde autoriteit dient te reageren? Wij pleiten ervoor om dit wél te doen zodat voor alle betrokkenen helder is wat de verwachtingen zijn. Een andere vraag is of het zo spoedig mogelijk reageren op meldingen van entiteiten bij alle toezichthouders reeds is ingeregeld.

5. Samenwerking en informatie-uitwisseling

- De bepalingen in de artikelen 27a tot 30b over samenwerking en informatie-uitwisseling zijn zeer algemeen geformuleerd. Vragen hierbij zijn: Wat voor informatie en gegevens zullen de bevoegde autoriteiten met elkaar uitwisselen? En hoe gaat dat plaatsvinden c.q. hoe wordt de vertrouwelijkheid van informatie-uitwisseling geborgd? Het kan hierbij immers gaan om informatie over kwetsbaarheden en (dreigende/mogelijke) incidenten inclusief te nemen bedrijfsmaatregelen. Dat is (bedrijfs)informatie die entiteiten kwetsbaar maakt wanneer die onverhoopt openbaar wordt. M.a.w., hoe wordt in de informatie-uitwisseling tussen partijen de vertrouwelijkheid van informatie van entiteiten geborgd? Graag op voorhand verduidelijking en/of nadere uitwerking hiervan.

6. Verwerking van gegevens (H14)

- In artikel 32 lid staat opgenomen dat onder een aantal voorwaarden vertrouwelijke gegevens kunnen worden uitgewisseld tussen de bevoegde autoriteit, het centrale

contactpunt, de Minister van JenV en de Europese Commissie. In de MvT staat uiteengezet wat in beginsel onder vertrouwelijke gegevens wordt verstaan. Er staat echter niet uiteengezet hoe de vertrouwelijkheid van informatie-uitwisseling tussen betrokken partijen geborgd wordt. Graag op voorhand verduidelijking en/of nadere uitwerking hiervan.

- We zijn blij dat in artikel 32 een bijzondere openbaarheidsregeling voor vertrouwelijke gegevens is opgenomen. Hiermee worden gegevens rondom incidenten maar ook informatie die t.b.v. het toezicht op de zorgplicht is verkregen (zoals risicoanalyse plus maatregelen) uitgesloten van de Wet open overheid (Woo). Openbaarmaking van dit soort gegevens kan immers een (direct) risico vormen voor de kritieke entiteit in kwestie.

7. Toezicht en handhaving (H15)

- Voor kritieke entiteiten die in meerdere sectoren actief zijn en daarmee met meerdere toezichthouders te maken hebben/krijgen, wordt gepleit voor een transparante- en op elkaar afgestemde aanpak in het toezicht en handhaving ten einde de toezichtslasten voor alle partijen te beperken. Vraag hierbij is: worden betrokken toezichthouders opgeroepen om hiertoe tot samenwerkingsprotocol overeen te komen, zoals ook in de MvT bij de Cyberbeveiligingswet staat?
- Bij artikel 35 lid 1a moet aan het einde van de zin vermoedelijk 'en' staan (i.p.v. 'of').
- De artikelen 37 en 38 maken het de bevoegde autoriteit mogelijk een last onder bestuursdwang en een bestuurlijke boete aan een kritieke entiteit op te leggen. Hetgeen ontbreekt is de volgorde van de inzet ervan. Wij gaan ervan uit dat allereerst wordt overgegaan tot het geven van een aanwijzing alvorens wordt overgegaan tot een last onder bestuursdwang en/of bestuurlijk boete. Dit staat ook als zodanig in de MvT maar niet in het wetsvoorstel. Wij pleiten ervoor om dit in het wetsvoorstel als zodanig te verduidelijken.

8. Procesvragen

- We krijgen graag inzicht in de nadere tijdslijn van de consultatie van de AMvB en het opstellen van de drempelwaarden voor de meldplicht.

Bijlage 2 – Commentaar NS

Artikel voorstel	Commentaar	Suggestie
7	Overeenkomstig artikel 6.3 CER-richtlijn moet op grond van lid 2 geïdentificeerde kritieke entiteiten binnen een maand na identificatie in kennis worden gesteld van hun identificatie als zodanig. Deze termijn komt niet terug in het wetsvoorstel.	Implementeer de in artikel 6.3 CER-richtlijn bedoelde termijn in de Wwke.
7	Overeenkomstig artikel 6.3 CER-richtlijn moeten lidstaten kritieke entiteiten informeren over hun verplichtingen uit hoofde van de hoofdstukken III en IV, naast de datum vanaf wanneer die verplichtingen op hen van toepassing zijn. Deze informatieverplichting komt niet terug in het corresponderende artikel 7 lid 5 van het wetsvoorstel.	Implementeer de in artikel 6.3 CER-richtlijn bedoelde informatieverplichting in de Wwke.
7	Overeenkomstig artikel 6.3, tweede alinea CER-richtlijn gelden de bepalingen van hoofdstuk III na verloop van tien maanden na de datum van de kennisgeving. Deze termijn komt niet terug in het wetsvoorstel.	Implementeer de in artikel 6.3, tweede alinea CER-richtlijn bedoelde termijn in de Wwke.
10	Er lijkt geen gebruik te worden gemaakt van de mogelijkheid uit artikel 10.1 CER-richtlijn voor lidstaten om financiële middelen te verstrekken aan kritieke entiteiten indien nodig en gerechtvaardigd door doelstellingen van algemeen belang. Vermelding van deze mogelijkheid louter in de memorie van toelichting lijkt ons onvoldoende grondslag.	Implementeer de in artikel 10.1 CER-richtlijn bedoelde mogelijkheid in de Wwke.
10	Het faciliteren door de lidstaat van het vrijwillig delen van informatie tussen kritieke entiteiten over aangelegenheden die onder de CER-richtlijn vallen, zoals omschreven in artikel 10.3 CER-richtlijn, staat niet in het wetsvoorstel.	Implementeer de in artikel 10.3 CER-richtlijn bedoelde informatiedeling in de Wwke.
11	Wat zijn de status en het doel van de lijst van kritieke entiteiten die de bevoegde autoriteit moet opstellen en vierjaarlijks actualiseren? Zijn deze gegevens vertrouwelijk? Zo ja, hoe wordt deze vertrouwelijkheid geborgd? De uitzondering-bepaling van artikel 32.2 die bepaalt dat de WOO niet van toepassing is, ziet alleen op vertrouwelijke gegevens in de zin van artikel 32.1 en dus niet op (op de inhoud van) deze lijst.	Vermeld in de memorie van toelichting wat de status en doel van deze lijst zal zijn en hoe gebruik en vertrouwelijkheid van de inhoud daarvan zijn geborgd. Laat deze informatie onder de uitzondering van artikel 32.1 vallen.
11	De mogelijkheid uit artikel 12.2, tweede alinea van de CER-richtlijn om reeds	Implementeer deze mogelijkheid in de Wwke.

	uitgevoerde risicobeoordelingen of reeds opgestelde documenten op grond van verplichtingen die zijn opgenomen in andere rechtshandelingen die relevant zijn voor haar risicobeoordeling, te gebruiken om aan de voorschriften uit artikel 14 van het wetsvoorstel te voldoen, is niet overgenomen. Vermelding van deze mogelijkheid louter in de memorie van toelichting is onvoldoende.	
16	De mogelijkheid uit artikel 13.2 CER-richtlijn om reeds opgestelde documenten of genomen maatregelen op grond van verplichtingen die zijn opgenomen in andere rechtshandelingen van toepassing op de maatregelen, te gebruiken om aan de voorschriften uit artikel 16 van het wetsvoorstel te voldoen, is niet overgenomen. Vermelding van deze mogelijkheid louter in de memorie van toelichting is onvoldoende.	Implementeer deze mogelijkheid in de Wwke.
16	Artikel 15.2, laatste zin CER-richtlijn bepaalt dat een melding als bedoeld in artikel 15.1 niet leidt tot een verhoogde aansprakelijkheid voor de kritieke entiteiten. Deze belangrijke waarborg van rechten is niet in het wetsvoorstel opgenomen.	Implementeer deze rechtswaarborg in de Wwke.
21.1	Vertrouwelijke behandeling wordt thans enkel gegarandeerd t.a.v. het centrale contactpunt, terwijl deze verplichting evenzeer zou moeten gelden t.a.v. de bevoegde autoriteit voor de bedrijfsvertrouwelijke informatie verstrekt bij melding overeenkomstig artikel 18 (zie in dat verband paragraaf 5.6, 4e alinea in de memorie van toelichting).	Breid de scope van vertrouwelijke behandelingen uit.
27a-30b	Deze bepalingen over samenwerking en informatie-uitwisseling zijn <i>high over</i> en algemeen geformuleerd. Wat voor informatie en gegevens zullen de bevoegde autoriteiten met elkaar gaan uitwisselen? Hoe gaat dat plaatsvinden en met welke frequentie? Bedenk dat er een meldplicht geldt van de kritieke entiteit om binnen 24 uur incidenten die de dienst aanzienlijk (kunnen) verstoren te melden bij de bevoegde autoriteit. Die beschikt dus over heel veel, veelal bedrijfs-vertrouwelijke, informatie die vervolgens uitgewisseld wordt of kan worden. Daarbij zal het ook	Verduidelijk deze bepalingen. Voorts: neem in de Wwke de mogelijkheid op om bij of krachtens algemene maatregel van bestuur nadere regels te kunnen stellen d.m.v. een "kan-bepaling".

	onder andere informatie gaan dan persoonsgegevens in de zin van de AVG. Hoe wordt de vertrouwelijkheid van die informatie van kritieke entiteiten geborgd, gezien al die uitwisselingen (ook qua cyberveiligheid)? Het wetsvoorstel zegt daar niets over. Hetzelfde geldt met betrekking de verstrekking van informatie door het nationale contactpunt aan kritieke entiteiten en andersom. Ook bevat hoofdstuk 13 (Samenwerking en informatie-uitwisseling) niet de mogelijkheid om bij of krachtens algemene maatregel van bestuur nadere regels daarover te stellen.	
32	Er wordt wellicht ook vertrouwelijke informatie gedeeld met de bevoegde autoriteit bedoeld in artikel 16 Cyberbeveiligingswet (artikel 29 wetsontwerp) en andere nationale autoriteiten (artikel 30 wetsontwerp), terwijl deze niet worden genoemd in artikel 32 van het wetsvoorstel.	Breid deze bepaling uit tot de vertrouwelijke informatie als bedoeld in de Cyberbeveiligingswet.
32	Wij missen de implementatie van het in artikel 15, derde lid, tweede alinea CER-richtlijn inzake de meldplicht gestelde dat bij het versturen of ontvangen van informatie, de centrale contactpunten overeenkomstig het Unie- of het nationale recht, die informatie zodanig behandelen dat ze vertrouwelijk kan worden gehouden en de veiligheid en de commerciële belangen van de betrokken kritieke entiteit worden beschermd.	Maak in artikel 32 een nieuw tweede lid waarin het gestelde in artikel 15, derde lid, tweede alinea CER-richtlijn wordt geïmplementeerd. Het is belangrijk om veiligheid en de commerciële belangen goed in de wet op te nemen. Bepaal daarbij dat dat niet alleen voor het centrale contactpunt bij melding geldt maar voor alle partijen die conform artikel 32, eerste lid CER-richtlijn informatie uitwisselen. Ver Nummer het huidige tweede lid tot lid drie.
35.1	Moet wellicht "en" zijn i.p.v. 'of'.	Betreft een redactionele aanpassing.
35.3	Er staat in de richtlijn niet dat de kosten van een audit zoals voorzien in artikel 21.1 sub b) van de CER-richtlijn door de kritieke entiteit gedragen moeten worden (volgens mij te onderscheiden van het verstrekken van bewijs van de effectieve uitvoering vermeld in artikel 21.2 sub b) want daar bepaalt de kritieke entiteit zelf wanneer en hoe de audit uitgevoerd wordt)	

38	De zinsnede "onderneming waartoe de kritieke entiteit behoort" is verwarrend. Kan niet worden volstaan met het verwijzen naar "de totale wereldwijde jaaromzet in het voorgaande boekjaar van de kritieke entiteit"?	Overweeg om deze zinsnede aan te passen als voorgesteld.
----	--	--